

Девето основно училище "Пейо Крачолов Яворов" - Благоевград

Благоевград 2700
ул. "Борис Ангелушев" №1,
ж.к. „Ален мак“

тел.: 0877928805

e-mail: info-101700@edu.mon.bg

<https://9ou-blagoevgrad.com/>

Утвърждавам:

Директор: Василка Величкова

/име, подпис и печат/

УЧЕБНА ПРОГРАМА

за разширена подготовка по български език и литература

6. А клас

2026 – 2027 учебна година

Хорариум на избираемите учебни часове: 1,5/ 51

седмичен / годишен

Изготвил:
(Феризка Шамова)

**УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА,
КОМПОНЕНТ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК, VI КЛАС
(РАЗШИТЕНА ПОДГОТОВКА)**

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по български език в VI клас на прогимназиалния етап е свързано с овладяване на знания за системата на българския книжовен език и умения, развиващи комуникативните компетентности на обучаваните.

С цел развиване на социокултурните компетентности тази програма включва теми и дейности, насочени към овладяване на умения за извличане и обработване на информация от научни и от официално-делови текстове, представени в различни информационни източници; усъвършенстват се уменията за използване на информацията в различни комуникативни ситуации.

По отношение на развиваните езикови компетентности програмата предлага теми и дейности, свързани с овладяване на особености на научни и на официално-делови текстове. Разширяват се знанията за местоименията, за неличните глаголни форми и за системата на глаголните времена. Въвеждат се: променливо Я; еднородни части в простото изречение; сложно съчинено изречение; съюз, междуметие и частица.

В учебната програма като комуникативни компетентности се определят компетентностите на учениците да възприемат и да създават различни текстове.

Във връзка с усъвършенстване на комуникативните компетентности в устното и в писменото общуване в VI клас се развиват умения за аргументиране на мнение и за толерантно участие в диалог, изграждат се умения за създаване на следните видове текст: отговор на научен въпрос, обява, покана.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО В КРАЯ НА КЛАСА

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ	ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ
СОЦИОКУЛТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Разбира зависимостта на езиковите средства от речевата ситуация и ги използва в съответствие с нея. Търси, извлича, подбира и използва информация от различни видове текст (научен, официално-делови) и от различни информационни източници за решаване на комуникативни задачи. Задава въпроси и дава отговори на поставени въпроси. Изразява твърдения и се аргументира. Разбира инструкции и работи по зададен модел в училищна и извънучилищна среда.

ЕЗИКОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Познава видовете текст – описание, повествование, разсъждение. Разпознава особеностите на научен текст, на обява и на покана. Владее езикови средства, свързани с фонетични, с морфологични, със синтактични и с лексикални явления, и ги използва уместно в речевата практика. Служи си с разнообразни синтактични конструкции и използва синонимни варианти според целта на общуване.
КОМУНИКАТИВНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	<i>Слушане</i> Умее да изслушва мнения и да сравнява различни гледни точки при участие в диалог. Разбира смисъла на познат и на непознат текст при слушане с определена комуникативна задача. <i>Четене</i> Разбира смисъла на познат и на непознат текст при четене. Извлича, подбира, синтезира информация от урочна статия за изпълнение на определена комуникативна задача. <i>Говорене</i> Спазва правилата на книжовния изговор. Поставя логическо ударение, като се съобразява с определена комуникативна задача. Участва в диалог, умее да оспори мнение, различно от своето, като проявява толерантност и учтивост в общуването. Създава в устна форма: - обява, покана - отговор на научен въпрос. <i>Писане</i> Планира, структурира, композира и графично оформя текста, който създава. Спазва изучените книжовни езикови правила. Има формирани правописни навици по отношение на често употребявани думи и на думи от терминологичната лексика. Редактира текст. Създава в писмена форма: - обява, покана, - отговор на научен въпрос, включително и на електронни носители.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
1. Текстът в научното общуване	Търси, извлича, подбира и синтезира информация от научен текст, включително от дигитален текст, за изпълнение на определена комуникативна задача. Разграничава структурните елементи на научния текст – теза, аргументи, изводи. Разпознава спецификата на урочната статия като научен текст. Различава описание, разсъждение, повествование в научен текст.	научен текст термини теза
2. Извличане и обработване на информация от урочна статия	Извлича, подбира, синтезира информация от урочна статия за изпълнение на определена комуникативна задача.	
3. Показателно местоимение	Разпознава показателното местоимение и определя граматичните му признаци. Използва в свой текст показателните местоимения като заместващи и свързващи думи; правилно ги изговаря и пише.	показателно местоимение
4. Въпросително местоимение	Разпознава въпросителните местоимения и определя граматичните им признаци. Разпознава въпросителните местоимения като свързващи думи в сложно изречение. Използва правилно формите на въпросителното местоимение.	въпросително местоимение

5. Относително местоимение. Отрицателно местоимение	Разпознава относителните местоимения и отрицателните местоимения; определя граматичните им признаци. Разпознава относителните местоимения като свързващи думи в сложно изречение. Използва правилно формите на относителното местоимение и на отрицателното местоимение.	относително местоимение отрицателно местоимение
6. Неопределително местоимение. Обобщително местоимение	Разпознава неопределителните местоимения и обобщителните местоимения; определя граматичните им признаци. Използва правилно формите на неопределителното местоимение и на обобщителното местоимение.	неопределително местоимение обобщително местоимение
7. Звукови промени в думата. Променливо Я	Спазва правилото за променливо Я. Познава условия, при които правилото за променливо Я не е в сила. Правилно изговаря и пише често употребявани думи и думи от терминологичната лексика.	променливо Я
8. Сегашно деятелно причастие. Минало страдателно причастие	Разпознава и образува сегашно деятелно и минало страдателно причастие. Спазва особеностите в правописа, в правописа и в употребата на сегашно деятелно и на минало страдателно причастие.	сегашно деятелно причастие минало страдателно причастие
9. Деепричастие	Разпознава и образува деепричастие. Спазва особеностите в правописа на деепричастие и го използва правилно и уместно.	Деепричастие
10. Минало неопределено време	Разпознава и образува формите за минало неопределено време. Уместно употребява форми за минало неопределено време съобразно ситуацията на общуване.	минало неопределено време

11. Минало предварително време	Разпознава и образува формите за минало предварително време. Уместно употребява форми за минало предварително време в зависимост от ситуацията на общуване.	минало предварително време
12. Бъдеще време в миналото	Разпознава и образува формите за бъдеще време в миналото. Уместно употребява форми за бъдеще време в миналото съобразно ситуацията на общуване.	бъдеще време в миналото
13. Съюз. Междуметис. Частица	Разпознава съюзи, междуметия и частици в изречение. Уместно употребява съюзи, междуметия и частици в речевата практика. Владее правописа на съюзи, междуметия и частици.	съюз междуметис частица
14. Еднородни части в простото изречение	Разпознава еднородни части в простото изречение. Прилага пунктуационните правила при употреба на еднородни части. Уместно използва еднородни части в текст, който създава.	еднородни части
15. Сложно съчинено изречение	Разпознава съчинителни връзки в сложното изречение. Правилно оформя пунктуационно и използва уместно сложни съчинени изречения в текст, който създава.	съчинителна връзка безсъюзно свързване съюзно свързване сложно съчинено изречение

В часовете за развиване на комуникативните компетентности в компонента **БЪЛГАРСКИ ЕЗИК** се предвиждат следните теми:

Теми	Очаквани резултати	Нови понятия
Отговор на научен въпрос	Извлича, подбира, синтезира информация от научен текст, включително от дигитален текст, за изпълнение на определена комуникативна задача. Създава в устна и в писмена форма текст – отговор на научен въпрос, в определен обем и в съответствие с комуникативната цел, като спазва книжовните езикови правила.	
Обява и покана	Обработва информация и я представя синтезирано във връзка с факти, събития, личности в зависимост от комуникативната задача. Предава информация в устна и в писмена форма чрез обява и покана, включително и по електронен път. Спазва изучените книжовни езикови правила.	

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Ключови компетентности	Дейности и междупредметни връзки
Умения за общуване на чужди езици	Разпознава и сравнява езикови факти и закономерности (фонетични, лексикални, синтактични, морфологични) от българския език и от изучавания чужд език. Използва познанията за езиковите единици и закономерности при усвояване на системата на чуждия език. Прави справка за значението на думи в двуезични речници.
Дигитална компетентност	Използва книги от електронни библиотеки и други електронно базирани информационни източници за изпълнение на конкретна изследователска задача. Извлича, съхранява, представя и обменя информация с помощта на електронни средства. Използва мултимедия, когато представя резултати и продукти от изпълнение на конкретна изследователска задача.
Умения за учене	Работи в библиотека. Използва различни видове справочни материали и речници. Извлича и обменя информация, получена от различни източници, включително и електронни. Възприема научни текстове и формулира отговори в съответствие с учебната ситуация. Използва и съставя план на научен текст. Извлича съществена информация от урочна статия.
Социални и граждански компетентности	Умее да работи в екип при изпълнение на съвместни задачи. Проявява толерантност и учтивост към събеседника, независимо от неговата социална, етническа и полова принадлежност. Съобразява се с другите участници в комуникативната ситуация, проявява уважение към мнението им и използва подходящи паралингвистични средства (мимика, жест, поза). Проявява ценностна ориентация при интерпретиране на проблеми от различни текстове.
Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество	Използва познанията си по български език при анализ и коментар на художествени текстове, предвидени за изучаване по литература. Осъзнава ролята на езика в историческото развитие на българската общност и използва богатите му възможности за изразяване на различни чувства, за изказване на мнение и на впечатление в разнообразни комуникативни ситуации. Проявява толерантност и уважение към културната различност на други етнически общности.

**УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА,
КОМПОНЕНТ ЛИТЕРАТУРА, ЗА VI КЛАС
(РАЗШИРЕНА ПОДГОТОВКА)**

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по литература в VI клас е насочено към овладяване на базисни знания, умения и отношения, свързани с литературата и с изграждането на литературни и социокултурни компетентности на ученика. Като задължителни за изучаване се предлагат осем текста от български автори и четири – от световната литература, които са създавани в различни литературни епохи, като така се цели постигане на равноправен диалог между националната и другите култури.

Очакваните резултати в областта на социокултурните компетентности са свързани с разчитането на художествените произведения като интерпретиращи от различни гледни точки норми, ценности, проблеми, конфликти, характерни и за съвременната епоха, както и съотнасянето им с непосредствения жизнен опит на ученика, а също и с отношенията автор – текст – читател.

Очакваните резултати в областта на литературните компетентности са свързани с разчитането на изображения на света и човека в различни като културен произход и жанр текстове – с обяснения на жанрово специфичната им структура и с тълкуване на езиково специфичните им послания, като се разчита на обогатяване на компетентностите от предходните години не само екстензивно, чрез усвояване на ново учебно съдържание, но и интензивно, чрез диференциране на вече усвоени знания, умения и нагласи чрез използването им в нови ситуации. Литературните компетентности може да се изграждат на базата на посочените в програмата творби и на други тематично близки текстове по избор на учителя.

В учебната програма като комуникативни компетентности се определят компетентностите на учениците да възприемат и да създават различни текстове.

Очакваните резултати в областта на комуникативните компетентности в VI клас са свързани с уменията за създаване и възприемане на реч както откъм смисловата ѝ, така и откъм действената ѝ страна, а също и с уменията за културно изразяване и творчество, за езиково посредничество и с интерактивните умения на ученика, развивани чрез обогатяване жанровия репертоар на създаваните от учениците речеви продукти, както и с по-нататъшното култивиране на читателя с уверена и самостоятелна преценка на четивата.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО В КРАЯ НА КЛАСА

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ	ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ
СОЦИОКУЛТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Съпоставя мястото на индивида в различни общности в съвременността (семейството, неформални и формални групи), идентифицира (потенциални) конфликти между тях и обосновава своя позиция по проблема за предотвратяването или за разрешаването им.

	Свързва примери за проблеми и конфликти от изучавани литературни текстове с лични идеи, за да обоснове собствена гледна точка. Разпознава по откъс от изучавано произведение неговия автор и (заглавието на) самото произведение. Свързва имена на герои от изучавано произведение с името на неговия автор и със заглавието на произведението. Свързва изучавано произведение с името на автора, с жанра и с имена на герои от произведението и с интерпретирани в него мотиви. Определя начини, по които (откъс от) художествен текст въздейства естетически, и се обосновава чрез примери от художествения изказ. Определя начини, по които (откъс от) изучаван художествен текст утвърждава своите идеи и ценности и/или отрича други, и се обосновава чрез примери от художествения изказ. Избира четива самостоятелно, като прилага поне два критерия: автор, издател, анотация, критическа оценка, публична или препоръка от приятел и др. Аргументира читателския си избор.
ЛИТЕРАТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Различава и тълкува в изучавани повествователни литературни текстове действията и развитието на героите в сюжета. Различава и тълкува в изучавани естетически литературни текстове преживявания, настроения, състояния на героя. Тълкува конкретни (откъси от) текстове съобразно жанровите им характеристики. Познава значението на следните понятия: <i>повествовател, пейзаж, мотив, характеристика на герой</i>. Обяснява функциите на повествователя за изобразяването на човека и света в изучавани повествователни текстове. Обяснява мотивацията на герой в изучаван дълъг повествователен текст. Обяснява функциите на пейзажа за изобразяването на човека и света в изучавани художествени текстове. Обяснява значенията на конкретен мотив за тематично-смысловото и/или сюжетното развитие в изучаван художествен текст. Обяснява значенията на характеристика на герой в изучаван художествен текст. Различава в художествен текст словосъчетания, в които поне една от думите е употребена с пряко значение, а другата/другите – с преносно, и обяснява значението им за изграждането на смисъла на фразата и/или текста. Различава в художествен текст отклонения от обичайния за българската реч словоред и обяснява значението им за изграждането на смисъла на фразата и/или на текста.
КОМУНИКАТИВНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Създава в устна и в писмена форма характеристика на герой с цел да: обясни мотивацията на героя за неговите действия и/или неговата сюжетна роля; изрази естетическата си представа за героя. Създава в устна форма описание на пейзаж в художествен текст с цел да: изрази естетическата си

	представа за описваните елементи; предизвика у слушателя естетическо преживяване от художественото описание. Създава в писмена форма сбит преразказ с цел да информира някого за сюжета и за героите на текста. Анализира и критично оценява сполучливостта на свои или чужди (в устна или писмена форма) според осъществяването на комуникативната им задача: характеристика на герой, описание на пейзаж в художествен текст, сбит преразказ. Спазва книжовни езикови правила.
--	---

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
Световете на човека I. Човекът и природата I. 1. Хубава си, моя горо“ (Л. Каравелов)	Различава и тълкува в „Хубава си, моя горо“ преживявания, настроения, състояния на героя. Различава в „Хубава си, моя горо“ словосъчетания, в които поне една от думите е употребена с пряко значение, а другата/другите – с преносно, и обяснява значението им за изграждането на смисъла на текста.	
I. 2. „Отечество любезно, как хубаво си ти!“ (Ив. Вазов)	Различава в „Отечество любезно, как хубаво си ти!“ преживявания, настроения, състояния на героя и ги тълкува. Различава в „Отечество любезно, как хубаво си ти!“ словосъчетания, в които поне една от думите е употребена с пряко значение, а другата/другите – с преносно, и обяснява значението им за изграждането на смисъла на текста. Различава в „Отечество любезно, как хубаво си ти!“ отклонения от обичайния за българската реч словоред и обяснява значението им за изграждането на смисъла на фразата и/или на текста.	
I. 3. Из „Моето семейство и други животни“ (Дж. Даръл): подбрани откъси от IV глава или I.3. „Насред полето седна Планината“ (Ем. Дикинсън)	Различава и тълкува в откъси от „Моето семейство и други животни“ действията и развитието на героите в сюжета. Обяснява мотивацията на герой чрез сюжета в откъси от „Моето семейство и други животни“. или Различава и тълкува в „Насред полето седна Планината“ преживявания, настроения, състояния, свързани с изображението на природата и осмислянето ѝ от човека. Различава в „Насред полето седна Планината“ словосъчетания, в които поне една от думите е употребена с пряко значение, а другата/другите – с преносно, и обяснява значението им за изграждането на смисъла на текста.	

II. Човекът и изкуството II.1. „Косачи“ (Елин Пелин)	Разпознава жанрови характеристики на разказа, проявени в „Косачи“. Различава и тълкува в „Косачи“ действията и развитието на герой в сюжета. Обяснява мотивацията на герой в „Косачи“. Познава значението на понятието повествовател. Обяснява функциите на повествователя за изобразяването на човека и света в „Косачи“. Познава значението на понятието пейзаж. Обяснява функциите на пейзажа за изобразяването на човека и света в „Косачи“.	повествовател пейзаж
II. 2. „Художник“ (В. Ханчев)	Различава и тълкува в „Художник“ преживявания, настроения, състояния на героя. Различава в „Художник“ словосъчетания, в които поне една от думите е употребена с пряко значение, а другата/другите – с преносно, и обяснява значението им за изграждането на смисъла на текста.	
II. 3. Из „Под игото“ (Ив. Вазов): главата „Представлението“	Различава и тълкува в главата „Представлението“ от „Под игото“ действията и развитието и/или разкриването на героите в сюжета. Обяснява мотивацията на герой в главата „Представлението“ от „Под игото“. Обяснява функциите на повествователя за изобразяването на човека и света в главата „Представлението“ от „Под игото“. Свързва примери за проблеми и конфликти от главата „Представлението“ от „Под игото“ с лични идеи, за да обоснове собствена гледна точка.	
III. Човекът и другите III.1. Из „Под игото“ (Ив. Вазов): главата „Радини вълнения“	Различава и тълкува в главата „Радини вълнения“ от „Под игото“ действията и развитието и/или разкриването на героите в сюжета. Обяснява мотивацията на герой в главата „Радини вълнения“ от „Под игото“. Обяснява значенията на характеристика на герой в главата „Радини вълнения“ от „Под игото“. Обяснява функциите на повествователя за изобразяването на човека и света в главата „Радини вълнения“ от „Под игото“. Идентифицира конфликти между общности в главата „Радини вълнения“ от „Под игото“ и обосновава своя позиция по проблема за предотвратяването или за разрешаването им. Свързва примери за проблеми и конфликти от главата „Радини вълнения“ от „Под игото“ с лични идеи, за да обоснове собствена гледна точка.	характеристика на герой
III. 2. Из „Принцът и просякът“ (М. Твен): I. и III глава	Различава и тълкува в откъси от „Принцът и просякът“ действията и развитието на героите в сюжета. Обяснява мотивацията на герой в „Принцът и просякът“. Обяснява значенията на характеристика на герой в „Принцът и просякът“.	

III. 3. „Братчетата на Гаврош“ (Хр. Смирненски)	Различава в „Братчетата на Гаврош“ и тълкува преживявания, настроения, състояния на героя. Познава значението на понятието мотив. Обяснява значенията на конкретен мотив за тематично-смысловото развитие в „Братчетата на Гаврош“. Различава в „Братчетата на Гаврош“ словосъчетания, в които поне една от думите е употребена с пряко значение, а другата/другите – с преносно, и обяснява значението им за изграждането на смисъла на текста. Различава в „Братчетата на Гаврош“ отклонения от обичайния за българската реч словоред и обяснява значението им за изграждането на смисъла на фразата и/или на текста.	мотив
III. 4. „Серафим“ (Й. Йовков)	Разпознава жанрови характеристики на разказа, проявени в „Серафим“. Различава и тълкува в „Серафим“ действията и разкриването на героите в сюжета. Обяснява значенията на характеристика на герой в „Серафим“. Обяснява функциите на повествователя за изобразяването на човека и света в „Серафим“.	
III. 5. Из „Автобиография“ (Бр. Нушич): „Урок по география“ или III. 5. Из „Автобиография“ (Бр. Нушич): „В училище“	Различава и тълкува в откъса от „Автобиография“ действията и развитието на героите в сюжета. Обяснява функциите на повествователя за изобразяването на човека и света в откъса от „Автобиография“. Обяснява значенията на характеристика на герой в откъса от „Автобиография“.	
III. 6. Из „Малкият принц“ (Екзюпери): част XXI	Различава и тълкува в част XXI от „Малкият принц“ действията и развитието на героите в сюжета. Обяснява мотивацията на герой в част XXI от „Малкият принц“. Обяснява функциите на пейзажа за изобразяването на човека и света в част XXI от „Малкият принц“. Обяснява функциите на повествователя за изобразяването на човека и света в „Малкият принц“.	

В часовете за развиване на комуникативните компетентности в компонента *ЛИТЕРАТУРА* се предвиждат следните теми:

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
Характеристика на герой	Създава в устна и в писмена форма характеристика на герой с цел да: обясни на събеседник мотивацията на героя за неговите действия и/или неговата сюжетна роля; изрази естетическата си представа за героя. Спазва книжовни езикови правила.	
Описание на пейзаж в художествен текст	Създава в устна и в писмена форма описание на пейзаж в художествен текст с цел да: изрази естетическата си представа за описваните елементи; предизвика у слушателя естетическо преживяване, подобно на породеното от непосредственото общуване с художественото описание. Спазва книжовни езикови правила.	
Сбит преразказ	Създава в писмена форма сбит преразказ с цел да информира някого, който няма достъп до текста, за сюжета и за героите на текста. Спазва книжовни езикови правила.	сбит преразказ

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Ключови компетентности	Дейности и междупредметни връзки
Умения за общуване на чужди езици	Съпоставяне на превод от/на чужд език като форма на езиково посредничество със сбития преразказ като друга форма на същото комуникативно умение. Съпоставяне на изучавани в часовете по литература текстове с текстове, изучавани в часовете по чужд език, въз основа на общи мотиви и/или обща жанрова принадлежност.
Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите	Схематично представяне на теоретични знания, например за характеристика на герой, за развитието на мотив. Съпоставяне между обяснението на природни явления и на градивни елементи на текста и различаване на обяснение от тълкуване, на разпознаване от разбиране, на доказване от убеждаване, на факт от мнение.
Дигитална компетентност	Използване на книги от електронни библиотеки и на други електронно базирани информационни източници за изпълнение на конкретна изследователска задача, както и за намиране на допълнителна информация по относително сложен проблем. Използване на мултимедия за представяне на продукти от изпълнение на конкретна изследователска задача.

Умения за учене	Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.
Социални и граждански компетентности	Съпоставяне и различаване на нормите и ценностите, валидни в различните общности в епохата на модерността, регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността. Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази за и образи на света, създадени от различни автори.
Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество	Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален. Превод от един език на друг, например „рисуване с думи“ на визуално изображение и обратно – визуално изобразяване на пейзаж в художествен текст, музикална илюстрация на литературен мотив и др.

Девето основно училище "Пейо Крачолов Яворов" - Благоевград
Благоевград 2700
ул. "Борис Ангелушев" №1,
ж.к. „Ален мак“

тел.: 0877928805

e-mail: info-101700@edu.mon.bg

<https://9ou-blagoevgrad.com/>

Утвърждавам:
Директор Василка Величкова

УЧЕБНА ПРОГРАМА

за разширена подготовка по математика **6. А клас**

2026 – 2027 учебна година

Хорариум на избираемите учебни часове: 1/34

седмичен / годишен

Изготвил: Ангелина Плоскова

(име, подпис)

A handwritten signature in blue ink, likely belonging to Angelina Plaskova, the author of the program.

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО МАТЕМАТИКА ЗА VI КЛАС (РАЗШИРЕНА ПОДГОТОВКА)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по математика - разширена подготовка в прогимназиален етап е насочено към усвояване и затвърдяване на учебния материал изучаван в общообразователната подготовка и е свързан с постигане на очакваните резултати от обучението по учебен предмет математика и с изграждане на ключови компетентности на ученика. В учебните часове по РП ще работим със сборник по математика на изд. "Анубис", автори Т.Витанов, Л.Дилкина, И.Джонджорова, П.Тодорова, Н.Иванова. Основната цел е учениците да открият необходимостта от знанието и неговото приложение при решаването на конкретни задачи.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ В КРАЯ НА КЛАСА

Области на компетентности	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението си ученикът:</i>
Числа. Алгебра	• Умее да извършва действието степенуване (с цял степенен показател). • Сравнява рационални числа и извършва операциите събиране, изваждане, умножение, деление и степенуване. • Пресмята числови изрази, съдържащи до четири действия, в множеството на рационалните числа. • Умее да решава линейни уравнения. • Умее да представя числа в стандартен запис.
Фигури и тела	• Знае основните равнинни геометрични фигури: правилен многоъгълник, окръжност и кръг, техните елементи и свойства. • Познава права призма, правилна пирамида, прав кръгов цилиндър, прав кръгов конус, знае елементите и развивките им.

	• Познава сфера и кълбо и знае елементите им.
Функции. Измерване	• Прилага формулите за периметър и за лице на правилен многоъгълник, дължина на окръжност и за лице на кръг. • Прилага формулите за лице на повърхнина и за обем на права призма, правилна пирамида, прав кръгов цилиндър, прав кръгов конус; за лице на повърхнина на сфера и за обем на кълбо. • Умее да построява точка по дадени координати и да определя координати на точка спрямо декартова координатна система в равнината.
Логически знания	• Разбира на конкретно ниво смисъла на логическите съюзи „и“, „или“, „ако..., то...“, отрицанието „не“ и на релациите „следва“ и „еквивалентност“. • Преценява вярност и рационалност в конкретна ситуация и умее да обосновава изводи. • Образува на конкретно ниво отрицание на съждение.
Елементи от вероятности и статистика	• Умее да намира подмножество на дадено множество и сечение/обединение на множества. • Описва възможности (изходи) от събития и определя благоприятните от тях. • Знае понятието случайно събитие на най-просто ниво, може да пресмята вероятност на случайно събитие като отношение на възможности. • Събира систематично, организира и описва данни и ги представя по различни начини. • Разчита и интерпретира информация, представена с текст, с графики, с таблици или с диаграми.
Моделиране	• Оценява и интерпретира съдържателно получен при моделиране резултат. • Моделира с числов израз или с цял алгебричен израз. • Моделира с линейни уравнения. • Познава права и обратна пропорционалност и умее да ги прилага в практически задачи.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
1. Рационални числа	- Разбира понятията рационално число, положително число, отрицателно число и абсолютна стойност на рационално число. - Знае свойствата на противоположните числа. - Сравнява и изобразява рационални числа върху числовата ос. - Събира, умножава, изважда и дели рационални числа. - Разбира смисъла на използваните знаци в записите: $+a$; $-(+a)$; $-(-a)$; $+(-a)$; $a - b = a + (-b)$; a. - Знае свойствата на действията и пресмята числови изрази, съдържащи до четири действия, в множеството на рационалните числа. - Намира неизвестно събираемо или неизвестен множител. - Знае понятията декартова координатна система, абсцисна ос, ординатна ос, квадранти. - Знае понятието наредена двойка числа и координати на точка. - Построява точка по зададени координати спрямо декартова координатна система. - Определя координатите на точка спрямо декартова координатна система. - Построява симетрични точки на дадена точка спрямо координатното начало и спрямо осите на декартова координатна система. - Разбира смисъла на символите $<$, $>$, $\leq$, $\geq$, $\neq$. - Образува отрицанието на съждения, използващи релациите $>$, $<$, $\geq$, $\leq$. - Определя вярност и невярност на конкретни съждения, съдържащи логическите съюзи и/или. - Използва свойствата на действията с рационални числа за рационално смятане.	множество на рационалните числа, множество на целите числа, симетрична точка относно права и относно точка

	• Разчита и интерпретира информация за изучени фигури, начертани в декартова координатна система.	
2. Степенуване	• Знае степенуване с естествен степенен показател и понятията, свързани с него (степен, основа и степенен показател). • Представа произведение от равни множители като степен и обратно. • Умножава и дели степени с равни основи. • Степенува произведение, частно и степен. • Степенува рационални числа. • Пресмята числена стойност на изрази, съдържащи степени, и правилно използва реда на действие и на скобите. • Пресмята рационално числена стойност на изрази със степени. • Разлага число на прости множители и го представя като произведение на техните степени. • Записва степени с нулев и с цял степенен показател и извършва елементарни пресмятания с тях. • Определя вярност и невярност на съждение. • Намира неизвестна страна на правоъгълен триъгълник при дължини на страните Питагорови тройки числа.	точен квадрат, стандартен запис
3. Уравнения	• Знае свойствата на числовите равенства и ги прилага. • Знае понятието уравнение и понятията, свързани с него. • Решава уравнение от вида $ax + b = 0$ чрез правилата за решаване на уравнения, както и уравнения, с цели коефициенти, свеждащи се към него. • Използва уравнения от вида $ax + b = 0$ при моделиране на ситуации, които водят	вярно числово равенство

	непосредствено до модела. • Оценява правдоподобност на получен резултат в конкретен контекст.	
4. Пропорции	• Знае понятието пропорция и понятията, свързани с него. • Знае свойствата на пропорцията. • Прилага знанията за пропорция в практически задачи. • Представя едно и също количество като отношение, процент или обикновена дроб. • Открива права и обратна пропорционалност и ги прилага при решаване на практически задачи. • Разчита, организира и интерпретира информация, зададена чрез диаграми и таблици.	отношение, четвърта пропорционална величина, коефициент на пропорционалност
5. Елементи от вероятности и статистика	• Намира подмножество на множество, сечение и обединение на множества. • Знае понятието случайно събитие на най-просто ниво (монета, зарче). • Пресмята вероятност на случайно събитие на най-просто ниво. • Намира средноаритметично и го използва за интерпретиране на данни. • Сравнява и съпоставя различни графични или таблични представяния на едни и същи данни. • Организира и представя емпирични данни в таблици и с правоъгълни диаграми.	подмножество
6. Геометрични фигури и тела	• Знае понятието многоъгълник и разбира понятията, свързани с него. • Знае понятието правилен многоъгълник и разбира понятията, свързани с него. • Знае понятията окръжност и кръг и разбира понятията, свързани с тях. • Намира обиколка и лице на изучаваните равнинни фигури. • Намира основни линейни елементи на правилен многоъгълник, на окръжност и на кръг чрез използване на формули за обиколка и за лице. • Разпознава права призма, правилна пирамида, прав кръгов цилиндър, прав кръгов конус, сфера и кълбо в обекти (предмети) от заобикалящия го свят, знае и описва елементите им.	централен ъгъл, константата π

	• Разпознава развивките на изучените тела и използва данните от тях за решаване на задачи. • Пресмята лице на повърхнина и обем на изучаваните тела. • Намира основните елементи на разглежданите тела чрез използване на формулите за лице на повърхнини и за обем. • Прилага знанията за изучените тела за моделиране на ситуации от ежедневието и за решаване на практически казуси.	
--	--	--

Годишният брой часове за изучаване на учебния предмет *математика РП* в VI клас е 1ч. седмично спрямо годишен брой часове в прилагания в училището рамков учебен план.

- При реализация на програмата спазването на хронологията на темите е задължително.
- Разпределението на съдържанието се прави по преценка на този, който използва учебната програма, и в зависимост от целта – от автори на учебници при разработване на отделни урочни статии или от учители при планиране и реализиране на учебния час, като учителят може да прецени различно от предложеното в учебника разпределение на съдържанието.
- Броят на урочните статии в учебника, предназначени за усвояване на нови знания, не може да надвишава 84.
- В подбора на ситуации за представяне на изучаваните теми и проблеми и на задачите за прилагане на наученото следва да преобладават ситуации от практиката, водещи до математическо моделиране, с цел решаване на житейски казуси.

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Съотношение при формиране на срочна и годишна оценка

Текущи оценки (от устни, от писмени, от практически изпитвания)	25%
Оценки от контролни и от класни работи	45%
Оценки от други участия (работа в час, изпълнение на домашни работи, работа по проекти и др.)	30%

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИТЕ ВРЪЗКИ

дейности, които могат да се реализират в класната стая:

- Извършване на аритметични действия с помощта на калкулатър при пресмятане на семеен и личен бюджет, което спомага за изграждане на математическа компетентност и основни компетентности в областта на технологиите.
- Извършване на измервания върху предмети или модели с форма на изучаваните фигури и тела и пресмятането на техните обеми и лица на повърхнини, което подпомага изграждането на математическа компетентност, основни компетентности в областта на природните науки

и технологии и ключовите компетентности инициативност и предприемчивост.

- Изработване на модели на права призма, правилна пирамида, прав кръгов цилиндър и прав кръгов конус, както и изработване на равнинни и дигитални изображения на тела, което подпомага изграждането на математическа и дигитална компетентност и развива уменията за изразяване чрез творчество.
- Определяне на положението на точка и чертаене на геометрични фигури върху квадратна мрежа, което подпомага ориентирането по географска карта.
- Използване софтуерни продукти за чертаене на блокова и линейна диаграма, което развива дигитална компетентност.
- Търсене, извличане, подбиране, обобщаване и осмисляне на информация от различни по формат текстове (непрекъснат – писмена реч, организирана в изречения, структурирани в абзаци; прекъснат – таблица, графика, диаграма, списък, изображение и др.; смесен – комбинация от прекъснат и непрекъснат текст), включително и дигитални, за изпълнение на определени задачи, което подпомага формирането на компетентности в областта на българския език.

Развиване на компетентности, които са косвено свързани с математическата грамотност:

- Дигитална компетентност – представяне на презентации, решаване на задачи, използвайки компютър, чертане на геометрични тела чрез софтуерни продукти и др.
- Езикова компетентност – доклади за даден математически проблем, доклад за историята на даден дял от математиката, доклад за конкретен математик или за конкретен факт или понятие.
- Социални и граждански компетентности – проект-проучване на актуален граждански въпрос и как математиката помага за изучаването му.
- Примери – раждаемост, здравеопазване (закономерности в растежа и годините, наднорменото тегло и спорта), динамично развитие на геолого-географски промени и др.
- Културни ценности и умения за изразяване чрез творчество – прилагане на придобитите математически знания чрез запознаване с български и световни културни ценности (архитектурни обекти, артефакти, национални забележителности и др.) и творческо интерпретиране на различни аспекти.